

Оксана Володимирівна Сергєєва,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу Хмельницького національного університету

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті визначаються й аналізуються основні етапи професійної підготовки майбутніх перекладачів в університетах Великої Британії. Автор з'ясовує: ким регулюється діяльність університетів у Великій Британії і хто займається питаннями організації та створення нормативної бази професійної підготовки перекладачів.

Ключові слова: професійна підготовка перекладачів, етапи підготовки, бакалавр, магістр, асоціації перекладачів.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливим джерелом формування нової стратегії розвитку системи вищої освіти в Україні, в умовах якої реалізують професійну підготовку перекладачів, є об'єктивне вивчення й аналіз досвіду зарубіжних країн, що відіграють провідну роль у міжнародному освітньому просторі. У цьому контексті науковий інтерес становить досвід Великої Британії, де система вищої освіти має глибокі історичні корені, здобула світове визнання за високі якісні показники, сприяє соціальній та економічній стабільності держави, гармонійно поєднує національні традиції і світові освітні тенденції. Творче осмислення й об'єктивне оцінювання здобутків британського досвіду збагачують вітчизняну педагогічну науку новими ідеями щодо вдосконалення законодавчо-нормативного, структурно-змістового та процесуального складників професійної підготовки перекладачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Вагоме значення для дослідження порушеної проблеми мають наукові розвідки з порівняльної професійної педагогіки українських учених Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Т. Десятова,

Н. Журавської, І. Задорожної, Ю. Кіщенко, Н. Лавриченко, М. Лещенко, О. Огієнко, А. Парінова, Л. Пуховської, А. Сбруєвої.

Окремі аспекти професійної підготовки майбутніх перекладачів стали предметом досліджень Ю. Колоса, А. Козак, С. Панова, З. Підручної, О. Рогульської, А. Янковця, Н. Соболя, Ж. Таланової, О. Чередниченка, Л. Черноватого, С. Швачко, О. Шупти. Теоретичні і методичні засади викладання перекладу, а також проблеми розвитку перекладознавства вивчали В. Карабан, В. Комісаров, І. Корунець, Л. Латишев, Г. Мірам, Р. Міньяр-Белоручев та ін.

Суттєву роль відіграють результати наукових пошуків британських дослідників Д. Бахман-Медика (D. Bachmann-Medick), Р. Белла (R. Bell), В. Бенджаміна (W. Benjamin), Дж. Боуз-Байера (J. Boase-Beier), В. Вільса (W. Wilss), Й. Гембієра (Y. Gambier), Г. Дьюлі (H. Dulay), М. Зенга (M. Zeng), Д. Кіралі (D. Kiraly).

Мета статті. У пропонованій статті ми поставили за мету визначення основних етапів професійної підготовки майбутніх перекладачів в університетах Великої Британії та з'ясування питань: ким регулюється діяльність університетів у Великій Британії і хто займається організацією професійної підготовки перекладачів та створенням її нормативної бази .

Виклад основного матеріалу дослідження.

Упродовж ХХ століття британські університети почали активно впроваджувати курси підготовки перекладачів на бакалаврському і магістерському рівнях. Цей факт дав поштовх швидкому розвитку сучасної підготовки перекладачів та досліджень у галузі перекладознавства. У 2008 році у Великій Британії існували більше, ніж 100 освітніх програм денної форми навчання, які пропонували підготовку на рівні бакалавра перекладу.

Відповідно до Закону “Про вищу освіту” Великої Британії (Higher Education Act, 2004), навчання в університетах, у тому числі й на перекладацьких спеціальностях, відбувається у декілька етапів. Першим (undergraduate education) є базова вища освіта. Вона триває три або чотири роки

і завершується отриманням ступеня бакалавра гуманітарних наук (BA). У шотландських університетах, які здійснюють навчання за перекладацькими спеціальностями, першим науковим ступенем фахівця-перекладача вважається ступінь магістра. Ступінь бакалавра у цьому випадку є проміжним ступенем або почесним ступенем, який допомагає отримати спеціалізацію майбутніх перекладачів. Почесний ступінь бакалавра (The Bachelor's Honours Degree) має три види: Ступінь першого класу (First Class Honours), Ступінь другого класу (Second Class Honours) та Ступінь третього класу (Third Class Honours). В університетах і коледжах вищої освіти (Лондонський університет, університети Манчестера, Лідса, Суонсі тощо) дворічні курси з перекладу завершуються видачею Диплома про вищу освіту (Diploma in Higher Education), який також визнається як документ про вищу освіту [5]. Для того, щоб отримати ступінь бакалавра з перекладу (Bachelor of Arts), студент повинен навчатися додатково ще один рік, тобто закінчити 3-й курс.

Національна рамка кваліфікацій FHEQ (Framework for Higher Educational Qualification), що має вісім рівнів, передбачає завершений та незавершений цикли. Ступінь бакалавра відповідає завершеному циклові 6-го рівня FHEQ; ступінь магістра – завершеному циклові 7-го рівня FHEQ; післядипломні практико-орієнтовані програми, що ведуть до PG-сертифікатів та PG-дипломів, – незавершеному циклові 7-го рівня FHEQ; ступінь доктора філософії – завершеному циклові 8-го рівня FHEQ. Підготовка перекладачів відбувається в межах зазначених рівнів і прогнозує здобуття таких ступенів: бакалавр гуманітарних наук у галузі усного та письмового перекладу (Bachelor of Arts (Interpreting and Translation)), магістр гуманітарних наук у галузі перекладознавства (MA in Translation Studies), магістр гуманітарних наук у галузі літературного перекладу (MA in Literary Translation), магістр гуманітарних наук у галузі прикладного перекладознавства (MA in Applied Translation Studies), магістр гуманітарних наук у галузі перекладу конференцій (MA in Conference Interpreting), магістр гуманітарних наук у галузі теорії і практики перекладу (MA in Theory and Practice of Translation) та ін. [1, с. 136].

В усіх університетах, які готують майбутніх перекладачів, згідно із законом, використовують систему кредитів (заліків) або модулів для контролю навчання студентів. Відповідно до першого етапу університетської освіти у деяких вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ) студенти повинні прослухати базовий основний курс для подальшого навчання за програмою підготовки бакалаврів. Для студентів перекладацьких спеціальностей передбачено річну практику або навчання за кордоном у країні, мову якої вивчають. Інтегровані курси, які нині стають усе більше популярними серед студентів, розраховано на додатковий рік практичного навчання, окрім основного курсу. Деякі ВНЗ у межах дії Закону “Про вищу освіту” створюють прискорені дворічні курси, які вимагають від студентів навчання під час канікул. Відповідно до цього нормативного акту британські ВНЗ відмовилися від практики складання випускних іспитів. Більшість ВНЗ, що готують майбутніх перекладачів, практикують систему врахування результатів поточного сесійного контролю, особливо результатів другого року навчання (тобто безсесійну форму контролю). Більшість курсів, що надають кваліфікаційний рівень бакалавра або магістра перекладу, вимагають здійснення науково-дослідницької діяльності і написання дипломної роботи або дисертації, що складає 50 % підсумкової кваліфікаційної атестації.

Другий етап (postgraduate education) університетської підготовки майбутніх перекладачів, згідно із Законом “Про вищу освіту”, передбачає набуття ступеня магістра перекладу (Master of Arts) або магістра філософії (Master of Philosophy). Здобуття ступеня магістра є основною метою процесу підготовки майбутніх перекладачів. Для отримання цього кваліфікаційного рівня студенти повинні продемонструвати оригінальність у застосуванні набутих знань. Основною вимогою для навчання за програмою підготовки магістрів є наявність ступеня бакалавра. Термін навчання за програмою – один-два роки.

Закон “Про вищу освіту” встановив третій етап (postgraduate education) університетської підготовки майбутніх перекладачів – післядипломна освіта

для отримання наукового ступеня доктора філософії (Doctor of Philosophy (Dphil)) та диплома (Postgraduate diploma (PGDip)). Основною вимогою для отримання цього ступеня є наявність низки наукових публікацій і досліджень у вибраній галузі. Цікавим є факт, що освітня система Великої Британії, пропонуючи кваліфікаційні рівні бакалавра або магістра перекладу, не передбачає отримання наукового ступеня доктора перекладу, що робить її схожою з вітчизняною системою вищої освіти перекладачів [5].

Оригінальності та гнучкості система підготовки майбутніх перекладачів досягає шляхом упровадження кредитів (таких, як в ECTS) і семестрів. Це надає можливість затвердити отримані кредити для тих, хто бажає продовжити навчання в будь-якому європейському університеті. Студенти мають доступ до різних програм, зокрема у них є можливість багатопрофільного навчання, розвитку знання мов та використання нових інформаційних технологій.

Студенти післядипломної освіти можуть вибирати між навчанням на здобуття ступеня магістра або звання доктора наук. На обох рівнях більшу увагу приділяють дослідженню і самостійній роботі. Студенти щонайменше один семестр проводять у будь-якому університеті іншої країни. Водночас більше викладачів та дослідників працюють в європейських країнах за межами своєї держави. Підтримка ЄС, що швидко зростає, сприяє працевлаштуванню студентів і викладачів.

Серед інших форм здобуття вищої освіти, згідно із законами, є подальша вища освіта. Вона впроваджується університетами та іншими ВНЗ для дорослих, які проживають у регіоні розташування цього закладу і не належать до студентів. Університети мають право вибору освітніх програм для подальшої вищої освіти як стаціонарної, так і дистанційної форм навчання [3].

Для вступу на спеціальності, пов'язані з отриманням кваліфікаційних рівнів з перекладу, абітурієнти повинні мати загальний сертифікат про освіту підвищеного рівня (General Certificate of Education Advanced Level), загальний сертифікат про середню освіту (General Certificate of Secondary Education). Мінімальний рейтинг, що вимагається під час вступу, визначається на рівні 2/3

успішно зданих предметів на рівні А. Іншими вимогами для вступу є: характеристика зі школи й успішні результати співбесіди. Університети також можуть встановлювати свої умови, наприклад, визначену комбінацію зданих у школі предметів тощо. Для іноземних студентів, які бажають навчатися в британських ВНЗ, необхідно мати кваліфікаційні результати, еквівалентні британському загальному сертифікату про освіту з 5-ма або 6-ма зданими предметами, причому два з них повинні бути на вищому рівні [3]. Також необхідними умовами є наявність паспорта, візи і підтвердження фінансового забезпечення. Майбутні студенти повинні добре знати англійську мову.

Установлено, що діяльність університетів у Великій Британії регулюється Королівською Хартією (Royal Charter), Буллою Папи (Papal Bull), Законом Парламенту (Act of Parliament) та нормативними актами уряду відповідно до Закону “Про реформу освіти” від 1988 року (Education Reform Act, 1988). Навчальні процеси знаходяться у компетенції Служби вступу до університетів та коледжів UKAC (UCAS – the Universities and Colleges Admissions Service). Центральним координаційним органом діяльності університетів є Рада Британських університетів (Universities UK) [3].

З’ясовано, що питаннями організації професійної підготовки перекладачів і створення її нормативної бази займаються Уряд, Рада з питань практичного навчання (Learning Skills Council (LSC)), Відділ з питань практичної підготовки (Sector Skill Councils (SSCs)), Кваліфікаційні ради (Awarding Bodies (ABs)), підготовчі інспекційні органи (Training Inspection bodies), регуляторні органи (Regulatory bodies), наприклад, агентство з кваліфікацій та навчальних програм (Qualification & Curriculum Authority (QCA)) або Шотландська рада кваліфікацій (Scottish Qualification Authority (SQA)), органи забезпечення і консультативні органи (Delivery and consultancy) [4, с. 7–9].

Стосовно підготовки перекладачів у Великій Британії зазначимо, що вона здійснюється відповідно до загальноєвропейських стандартів професійної освіти, які полягають у впровадженні навчальними закладами політики та процедур гарантування якості освітніх програм і кваліфікацій. Неодмінною

умовою стандартизації зазначеної вище освіти є збереження та розвиток національної культури. Отже, навчальні заклади повинні мати офіційні механізми для затвердження, періодичного оцінювання і моніторингу програм, що реалізуються, та кваліфікацій, що надаються. Студенти повинні оцінюватися за допомогою послідовних процедур на основі оприлюднених загальноприйнятих критеріїв і положень. До того ж, навчальні заклади повинні мати механізми та критерії оцінки компетентності викладачів. Ці механізми повинні бути доступними організаціям, що здійснюють зовнішнє оцінювання, і відображатися у звітах. Крім того, навчальні заклади повинні проводити збір, аналіз та оприлюднення кількісної й якісної інформації щодо керування освітніми програмами. У зв'язку з цим, усі навчальні процеси повинні відбуватися відповідно до постанов, комюніке й інших нормативних документів, прийнятих Радою Європи, ЮНЕСКО та іншими керівними і наглядовими органами та відображених у навчальних програмах навчальних закладів, що здійснюють підготовку майбутніх перекладачів.

Серед найбільш відомих асоціацій перекладачів Великої Британії, які тісно співпрацюють з університетами в питаннях стандартизації підготовки та діяльності професіоналів, варто відзначити: Інститут усного і письмового перекладу (Institute of Translation and Interpretation), який є єдиною незалежною асоціацією професіоналів у галузі перекладу; Інститут лінгвістики (Institute of Linguists); Асоціацію перекладацьких компаній (Association of Translation Companies), що об'єднує різноманітні компанії, бюро та центри перекладу у Великій Британії; Асоціацію літературних перекладачів (The Translators Association) – товариство авторів, яке займається питаннями авторського права на переклади; Міжнародну федерацію перекладачів (The International Federation of Translators), яка діє не лише у Великій Британії, а й в інших країнах; Уельську асоціацію перекладачів (Association of Welsh Translators and Interpreters); Ірландську асоціацію перекладачів (Irish Translators and Interpreters Association); Шотландську асоціацію перекладачів (The Scottish Association of Interpreters and Translators); Міжнародну асоціацію усних перекладачів

(International Association of Conference Interpreters), яка об'єднує синхронних і послідовних перекладачів, що працюють на міжнародних конференціях; Європейську асоціацію машинного перекладу (European Association for Machine Translation). З'ясовано, що вони постійно узгоджують вимоги щодо професійної діяльності та підготовки перекладачів із навчальними закладами і на основі цієї співпраці виробляють основні стандарти та норми перекладацької діяльності, спонукаючи науковців і перекладачів-практиків до постійних пошуків, досліджень, експериментів тощо [2].

Висновки. Узагальнюючи викладене вище, зазначимо, що уряд Великої Британії, педагоги та суспільство вживають необхідних заходів для того, щоб підвищити престижність цієї професії, залучити молодь до вивчення мов, культури і національних особливостей народів Європи та інших країн. Такі дії обґрунтовано тим, що Велика Британія тісно співпрацює з Європейським Союзом, країнами Східної Європи, Азії і США. Незважаючи на консервативність, британці добре розуміють важливість таких кроків влади й освітньої адміністрації. Згідно зі Звітом британського королівського статистичного відомства, у період з 2005 до 2012 рр. мало місце збільшення щорічної кількості абітурієнтів, які бажають вивчати іноземні мови.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У Великій Британії діє низка організацій, які об'єднують перекладачів, проте в Україні, окрім громадської Асоціації перекладачів України та новоствореної Української Асоціації викладачів перекладу, не існує жодної державної структури, яка б захищала інтереси останніх і сприяла їхньому професійному зростанню. Тому до перспективних напрямків наукових розвідок вважаємо за доцільне віднести дослідження: можливостей дистанційного навчання; особливостей професійного розвитку перекладачів; питань підвищення їх мотивації до активної діяльності та розвитку в асоціаціях перекладачів України і світу.

Список використаної літератури

1. Канівець, О. М. Магістерські програми та їх різновиди у вищих ветеринарних закладах Великобританії / О. М. Канівець // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – Вип. 155. Ч. 2. – С. 135–141.
2. European Society for Translation Studies (EST) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.est-translationstudies.org>.
3. Legislation of the UK [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/40/pdfs/ukpga_20040008_en.pdf.
4. Tappin, S. The UK Vocational Education and Training System / Sue Tappin. – London : Vocational Partnerships : BritishCouncil, 2009. – 34 p.
5. Universities of the UK [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.universitiesuk.ac.uk>.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Бідюк Н. М.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2013.

Сергеева О. В. Основные этапы профессиональной подготовки переводчиков в Великобритании.

В статье определяются и анализируются основные этапы профессиональной подготовки будущих переводчиков в университетах Великобритании. Автор выясняет: кем регулируется деятельность университетов в Великобритании и кто занимается вопросами организации и создания нормативной базы профессиональной подготовки переводчиков.

Ключевые слова: профессиональная подготовка переводчиков, этапы подготовки, бакалавр, магистр, ассоциации переводчиков.

Sergeeva O. V. The main stages of professional training of translators and interpreters in the UK

The article identifies and analyzes the main stages of professional training of future translators and interpreters at the universities of Great Britain. Author finds out who is regulated by the activities of universities in the UK and who is responsible for the organization and the creation of the regulatory framework of professional training interpreters and translators.

Key words: professional training translators and interpreters, undergraduate education, postgraduate education, Bachelor, Master, Associations of Translators and Interpreters.